

Veřejná volba II

Normativní a pozitivní
přístupy – vybrané problémy

Veřejná volba (Public choice)

JO, S VOLEBAMA JSOU VĚDNOVKY NĚJAKÝ PROBLÉM, VIŠTE...

Veřejná volba

- Ekonomická studie netržních rozhodovacích procesů
- Aplikace ekonomie v politických vědách

Zajímá se o

- Volební pravidla, chování voličů, chování politických stran, byrokracii

„Tradiční“ pojetí kolektivního rozhodování

- Vychází z Bergson-Samuelsonovy společenské funkce blahobytu (SWF)
- Víme-li jaké je pravidlo agregace a jaká fce má být maximalizována, pak jako ekonomové můžeme rozhodnout

„Tradiční“ pojetí kolektivního rozhodování

- Fce blahobytu předpokládá existenci „**vševědoucího plánovače**“
- Člověk se chová jako jedinec maximalizující užitek s výjimkou některých oblastí, kde jde o veřejný zájem/blaho

Pojetí „klasické“ školy veřejné volby (Buchanan, Tullock)

- **metodologický individualismus**
- hledání veřejného zájmu je jako hledání Svatého grálu
- veřejný zájem nelze oddělit od individuálního
- ideálem (benchmarkem) „efektivnosti“ je výsledek jednomyslné volby

Škola veřejné volby

- Jedinec je **racionální** stejně jako na trhu
- Kolektivní rozhodování **není přímou analogií trhu** (liší se způsob transformace individuálních preferencí do kolektivních)
- Kolektivní rozhodnutí je zatíženo nejistotou
- Účast na kolektivním rozhodování **není povinná** (na rozdíl od trhu)

Proč lidé volí?

- Hypotéza racionálního voliče (Downs, 1957)
- Jednotlivec posuzuje zda se mu účast vyplatí – posuzuje náklady volby s jejími možnými přínosy
- Teorie racionální ignorace voličem (*rational voter ignorance*)

Proč lidé volí?

Výsledek volby ovlivním jen když:

- hlasy jsou rovnoměrně rozloženy mezi voliči (P_1)
- preferovaný výsledek by prohrál o 1 hlas (P_2)
- Celková pravděpodobnost

$$P = P_1 + \frac{1}{2} P_2 = \frac{3e^{-2(N-1)(p-1)^2}}{2\sqrt{2\pi(N-1)}}$$

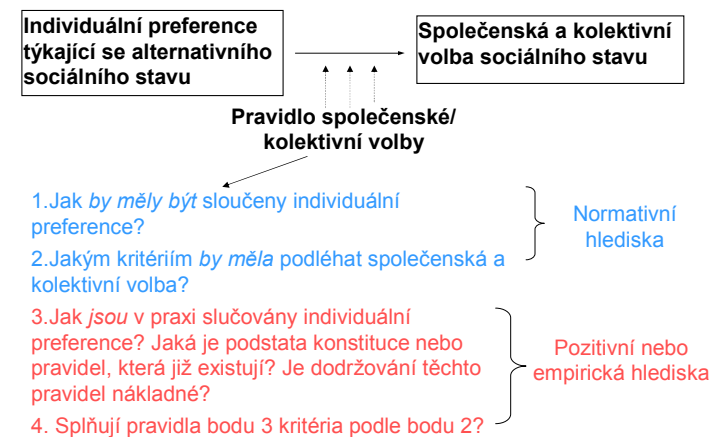
Proč tedy lidé volí?

1. **Získávají užitek z aktu volby**
 - povinnost a občanské právo
2. **Minimax strategie**
3. **Etický volič**
 - existence altruistů ve společnosti zvyšuje volební účast

Výběr volebního pravidla

Public Choice se zde dělí na

- pozitivní
není podstatné ohodnocení výsledku volby
- normativní
vychází z požadavků na SWF, efektivnost výsledku

Pramen: JACKSON, P.M. BROWN, C.V. *Ekonomie veřejného sektoru*. Str.116

Pozitivní Public Choice

- Proč voliči volí?
- Jak se liší výsledky u různých pravidel?
- Jaký je vliv chování voličů na výsledky?
- Jaký je vliv zájmových skupin, byrokracie
- Logrolling
- Rent-seeking

Normativní Public Choice

- Hledá nástroje k dosažení efektivity rozhodnutí
- Posuzuje jednotlivá pravidla z tohoto hlediska
- Studuje odchylky od ideálu

Arrowovy axiomy

1. Žádný z kandidátů **není všemi hlasujícími řazen výše** než kandidát, který je řazen nejvýše pomocí mechanismu společenské volby (MSV)
 - Podmínka paretovské efektivity

Arrowovy axiomy

2. Mechanismus (MSV) je vždy **úplný a tranzitivní**, jsou-li preference každého z voličů kompletní a tranzitivní
 - **úplný** - MSV vždy musí vést k rozhodnutí
 - Tranzitivita preferencí, i pro jakoukoli podmnožinu voličů
 - Jsou-li tam voliči s netransitivními preferencemi, MSV se může chovat podivně – „garbage in, garbage out“

Arrowovy axiomy

3. Relativní pořadí 2 kandidátů **nezávisí na pořadí** těchto kandidátů **vzhledem k jinému kandidátu**

Arrowovy axiomy

4. MSV **není diktátorský**. Neexistuje volič, jehož pořadí vždy odpovídá výsledkům hlasování bez ohledu na pořadí ostatních členů (voličů).
 - Hledáme demokratický volební mechanismus

Arowův teorém

- Neexistuje žádný MSV, který by zároveň splňoval podmínku paretové efektivity, nezávislosti irelevantních alternativ a podmínku transitivity s neomezeným polem působnosti a zároveň nebyl diktátorský

Důsledky Arrowova teorému

- MSV splňuje podmínky pouze pro nekonečný počet voličů (tedy čím více voličů, tím „efektivnější“ rozhodnutí)
- Každý volební systém (MSV) je nějak „poškozen“
- Uvolněním některých podmínek, lze konstruovat „vyhovující“ MSV
(*např. existence jednovrcholových preferencí u většinové volby*)

Ostrogorského paradox

- Ukazuje rozdíl mezi přímou a reprezentativní demokracií
- Volby, kde je více témat než polit. stran
- Volič vybírá stranu, která má v programu co nejvíce preferovaných stanovisek

Ostrogorského paradox

	Stadion	Obchvat	Muzeum	hlas pro
A (20%)	N	N	A	N
B (20%)	N	A	N	N
C (20%)	A	N	N	N
D (40%)	A	A	A	A

Logrolling a politické koalice

- „klasický“ trh s hlasy je obvykle zakázán
- V praxi často existuje neformální trh
- Reprezentativní demokracie:
 - „Když podpoříš můj návrh, podpořím tvůj“
- Označuje se jako **Logrolling**

Logrolling - efektivní projekty

	Stadion	Obchvat	Muzeum
Strana A	110	-20	-30
Strana B	-20	100	-30
Strana C	-30	-30	100
NB	60	50	50

Logrolling – neefektivní projekty

	Stadion	Obchvat	Muzeum
Strana A	50	-40	-40
Strana B	-40	50	-30
Strana C	-30	-30	20
NB	-20	-20	-50

Použitá literatura

- FIALA, P. *Skupinové rozhodování*. Praha : VŠE, 1997. 193 s. ISBN 80-7079-044-X
- CULLIS, J., JONES, P. *Public finance and public choice*. 2nd ed. Oxford : Oxford University Press, 1998. 422 s. ISBN 0198775792
- MUELLER, D. C. *Public choice III*. 1st ed. Cambridge : Cambridge University

Doporučená literatura

- ARROW, K. 1951. *Social Choice and Individual Values*. New York: Wiley.
- BLACK, D. 1958. *The Theory of Committees and Elections*. London and New York. Cambridge University Press.
- DOWNS, A. 1957. *An Economic Theory of Democracy*. New York. Harper.
- OLSON, M. 1965. *The Logic of Collective Action*. New York. Schocken.